

EZERÉVES HAZÁNK

✦ TÖRTENETE. ✦

TÖBB KÜTFŐ UTÁN A MAGYAR NÉP S IFJÚSÁG SZÁMÁRA

IRTA

JÁMBOR LAJOS

BÉKÉSI NÉPTANÍTÓ.

ERDÉLY ÉVÉBEN

Kiadta: Varga Gusztáv

1520 E. Hillcrest L.

Fallbrook, California, USA., 1976.

Első kiadás: Budapest, 1896.

Második kiadás: Fallbrook, California, USA., 1976.

Készítette: TURÁN PRINTING AND BINDERY
P.O.BOX "H"
GARFIELD, N. J. 07026 USA

Szó a Jövő Nemzedékéhez!

Kedves magyar testvérem!

Miután elolvastod hazánk verses történetét, valószínű, hogy a vágy felébredt benned is, mintahogy mibennünk is felébredt a remény, hogy tehetséges és képzett íróink közül lesz olyan aki e mű hasonlatosságára megírja hazánk történetét 1896-tól máig.

Huszdik századi történelmünk a legdrámaibb és legeseménydúsabb: fél évszázad alatt két világháború és két forradalom. Hazánkban teljes a szellemi terror, csak mi, a viszonylagos szabadságban élők, írhatjuk le az igazságot.

Fekete Tibor californiai látogatásakor mutatta meg ezt a könyvet, egy magyar néptanító művét. Tibor bejegyzésével feleségemmel elhatároztuk az újra kiadását.

Ezt a könyvet önköltségi áron hozzuk forgalomba, hogy ez az egyedülálló alkotás, a maga nemében páratlan mű ott lehessen minél több könyvtárban, külföldön született és élő magyar kezében, hogy bőségesen meríthessen ebből a hatalmas kincsből, melyet az író készített a magyar lélek táplálására.

Magyar egyházaknak és egyleteknek díjmentesen küldünk egy-egy példányt, mások megrendelhetik az alábbi címen:

Gusztáv Varga
1520 E. Hillcrest,
California, 92028. USA.
Phone: 714 - 728-1793.

Maradj nemzededhez hű magyar mindhalálig!

Varga Gusztáv

Székely Himnusz

Ki tudja merre, merre visz a végzet
Göröngyös útnak sötét éjjelén.
Vezesd még egyszer győzelemre néped,
Csaba királyfi csillag ösvényén.

Maroknyi székely, porlik mint a szikla
Népek harcának zajló tengerén.
Fejünk az ár, jaj, százszor elborítja,
Ne hagyd elveszni Erdélyt Istenünk!

A HAZA FOGALMA.

— Bevezetés. —

Ki könyvem' olvasod, édes, jó magyarom!
Midőn most elmédet lekötni akarom,
Hogy midőn sorsunknak ezeréves napja
Sugárit felettünk áldva ragyogtatja:
Megismerd, megtanúld, ha nem tudnád eddig,
Mi az a szent *érzés*, mely veled kél s fekszik?
Ami küld szemedre bátorságos álmot
S ha ébredsz, szívedben mint egy *oltár* áll ott;
Amely az *első* szót ajkaidra adta,
Álmodat őrizte — híven virrasztgatva,
Ami, ha munkádat jó lélekkel tetted:
Útaid' kimérte, irányozta tetted';
Mely kísér mindenütt: itthon s idegenbe',
Hogy későn és korán védangyalod lenne;
Amely, mint a delej, vonz magához téged',
Mihelyst e szent földnek határit átléped,
És habár magadon erőszakot tészesz,
Tengeren túl is csak temelleted lesz ez;

S nyujtson bár az a föld ezer kincset, élvez,
 Óh, még sem lehet ott boldogságban élned;
 Valami úgy éget s mintha szíved fájna,
 Mihelyest rá gondolsz az elhagyott tájra;
 S mindaddig nincs nyugtod, csöndes aluvásod,
 Míg ennek határit újra meg nem látod!
 — Óh, mondd meg, magyarom, ez érzés mi lenne,
 Hanemha az édes, drága *hon szerelme!*?

Igen! — hol születünk, mely föld táplál s nevel
 S szózatot dallama ajkunkon zengve kel;
 Amelynek előttünk sehol sincsen párja,
 Lenne bár az a más: — paradicsom tája
 S lenne bárrózsákból — másutt vetett ágyunk:
 Ölelő karjába mindig visszavágyunk;
 Amelynek kebelén édesebb a nyomor,
 Mint másutt az élv, hol fény s gazdagság honol;
 Amelynek ölében édes lesz pihenni,
 Hogyha már nem bánthat s nem fáj többé semmi;
 Amelynek földére *hősök* vére csorgott:
 Törődött szívünkre gyógyító ír csor'g ott;
 Hová a *holtak is* visszavándorolnak
 Porlani földében az imádott honnak:
 Éltetőbb e földnek vize s levegője,
 Epedő lelkünk is újra éled tőle!
 Ez a föld a *honunk*: áldott *Magyarország*,
 Legyenek áldottak, kik ezt megalkották!
 E földről akarok — ha szívesen vészed —
 Rigmusos énekben dalt zengeni néked,
 Elmondom apránként, töviről — hegyére

A sok bajt s szerencsét, mely bennünket ére.
 Mielőtt azonban meghallgatnád szómat:
 Járja át lelkedet — mint egy égi szózat —
 Ama szent *fogadás*: míg sírod nem takar,
Hű maradsz *hazádhoz* s sírodban is *magyar*!
 A letűnt *ezer év* minden kis emléke
 Így leend örökre a szívedbe vésve;
 S ha e szent fogadás benned *tetté* érik:
 Boldog lesz szép hazánk *újabb ezer évig!*

I. RÉSZ.

Az őshaza. — Rokonaink. — A népvándorlás.

1. Az őshaza.

Messze a Keleten, hol az *Ural* orma
Kevélyen tekint le völgyre és halomra,
Ahol a sok folyó bővölködik halban,
Csörögve a sziklán, majd esobogva halkan,
Ha a nagy mezőség lapályira ére,
Partján nőtt virágnak sok szépet regélve:
Ázsia bensején, termékeny vidéken
— Így beszél a *monda* — két testvér élt régen:
*Nimród*nak fiai, két ifjú levente,
Erejük' s termetök' üde lég nevelte;
Mert nem a *szobai* levegőben éltek,
— Mivelhogy akkor még *házak* nem épültek,
Hanem a szabadban, *sátrak* alatt laktak;
Később jött ideje kőből épült *laknak*, —
Nekik az anyaföld volt a vetett ágyok,
Csillagfény, holdsugár mosolygott le rájuk.
Nyájaik, csordáik nagy számmal valának,
Legelve dús fűvét a tágas határnak;

S hogyha a legelő le volt már tarolva:
Fölszedék a szellős sátorokat nyomba'
És tovább egy házzal, azaz: egy pusztával,
Hegyeken, folyókon bátran kelve által;
Mígnem dús mezőre, legelőre letek, —
Ott aztán ismétlen meg is telepedtek.
Így éltek őseink, folyton vándorolva...
Én magam nem láttam: a *történet* mondja!

De ime, nagykesőn veszem magam' észre,
Hogy adós maradtam arra a kérdésre:
Hogy' hívták, ki volt hát az a két levente,
Aki nekik termetén jól állott a mente?
Hunor volt az egyik és *Magor* a másik,
Nevökön a „*magyar*“ eredet már látszik!
Hogyha már említém, el is mondom tüstént,
Mi velők az ősi rege szerint történt.

Egyszer a két fiú vadászatra ment el,
Ellátva magukat *nyíllal* és *tegezettel*:
— Mert akkor nem volt még se' *lőpor*, se' *puska*,
Úgy kellett a vadat úzni, lótvá-futva;
A vitéz ha vadra s ellenségre talált:
Hegyes nyíl osztá a kérlelhetlen halált. —
Sokáig fáradtak, már majdnem úgy látszott:
A vadász-szerencse tőlük tova szállott,
Midőn egy csodaszép *szarvas* futott arra,
Hol a két ifjú állt úját szorongatva.
Nosza, most versenyre kelnek ám a széllel:
Perczig se törődve bajjal és veszélylyel —

Üldözik a szarvast, de hiába ... végre
Az űzött vad egy nagy ingoványba tér be.
Keresi hosszasan a két szép levante ...
Nincs sehol, tán a föld megnyílt s benyelte?
Amint így kutatnak s szerte nézdegélnek,
Egyikök sem akar hinni a szemének:
Az a föld, hol állnak, a széles, nagy térség
— Dúsgazdag legelő; oly örömmel nézték!
És egyet gondolva — gyorsan visszatérnek
S az öreg Nimródhoz ekképpen beszélnek:

„Ne kérdezd, hol a vad, mit számodra lőttünk,
A csalfa szerencse köddé lett előttünk,
Bár messzi tájakon barangoltunk szerte,
Testünket szél fűtta s záporosó verte:
Vadzsákmány nem került nyilaink hegyére,
Nem festé a földet párolgó, friss vére.
Egy *szarvas* volt csupán, mely elibénk akadt,
Soha se láttál még oly szép agancsokat,
Minőket ez hordott királyi homlokán!
Gyönyörű állat volt, csak az a baj csupán:
Rohanó szélvésznel gyorsabb volt a lába ...
És eltűnt: befutott egy nagy ingoványba;
Víz veszi ezt körül mindenik oldalán,
Nem tudjuk: folyó-e, tó, vagy tenger talán?
... De miért beszélénk csacska módra többet?
Találtunk vad helyett dúsan termő *földet*!
Országunk kicsiny már, alig férünk benne,
Azért, ha tenéked tetszésedre lenne:

Magunkhoz szólítva hős vitézeinket, —
Elmennénk oda, ha elbocsátasz minket!”

Hős Nimród elmereng a hallott beszéden
S óriás létere köny csillog szemében;
De nem a fájdalom-, az örömmek könye,
Hiszen nincs ok reá, hogy bánat gyötörje:
Hatalmas nemzet van vezérsége alatt,
Mely — ime, elsöpri a határ-vonalat:
Új haza, új föld kell, hogy egymástól férjen,
Mert annyi a száma, mint csillag az égen.

Bucsúznak a deli termetű daliák,
Tánczolnak alattuk gyönyörű paripák;
Rövid a bucsúszó: egy csók és ölelés,
Vitézi szívöknek elég ez, nem kevés.
Azután indulnak, hová lelkük vágyott,
Elhagyják, otthagyják *Nagy-Magyarországot* ...
... Az újabb hazába hogy megérkezenek:
Dal zeng az ajkukról, mint hál'adó ének
És *Hadúr* az égből gyönyörködve látja,
Miként lesz *népének* sarja, újjulása! ...

Öt évet töltöttek már az új hazában,
Ahol most állandó jólét s boldogság van,
Midőn egy, előre nem sejtett ok miatt —
Az ifjak csapatja hirtelen fölriad:
Lovukra pattannak s a nagy pusztaságba
Szerteszét nyargalnak, vadzsákmányra vágyva.

Messze már az új hon, még messzibb a másik,
Felettök csupán a távol köde látszik.
Óh, de a pusztának angyalai vannak,
Éneke hallatszik túlvilági karnak:
Szép szűzek csoportja, kies erdő mellett —
Nagy körben tánczolva, vidám danát zengett.
Nosza, most az ifjak oda-ugratának,
Kerül ott közülök párja minden lánynak!
Mielőtt eszmélnék: az ifjú leventék
Az íjedt szűzeket nyergőkbe emelték,
Azután, mint villám, tova vágatának,
Anyákat szerezve az ifjú hazának.

Biz' azok, magyarom, a paphoz sem mentek,
Mert „áldás“ nélkül is férj s feleség lettek,
Mivelhogy akkortájt nem volt ez szokásba';
Úgy *vitték* a lányt a vőlegényi házba!

Az *alán* nemzetnek büszke fejedelme:
Vitéz *Dúl*, két lányát mindenütt keresve —
Tűvé tesz érettük minden kicsiny bokrot;
Hiába, csupán a lábuk nyoma volt ott,
Eltűntek... s a vitéz fejedelem végre
— Mit volt mást tennie: — búsan haza tére.

Takaros menyecske lőn a két szép lányból,
Arczuknak pirjában a boldogság lángol;
Az egyik *Hunornak* lett a felesége,
A másik *Magornak* hajolt az ölébe;
Hunortól származott a dicső *hun* nemzet
S *Magornak* magvából a *magyar* nép termett;

Legalább ezt mondja az őstörténelem,
Így volt-e, vagy másképp', ne vitázzunk ezen!
Legyen bár e dolog *való*, avagy *költött*:
Elég az, hogy minket sem a gólya költött! —

2. Rokonaink.

Ha végig lapozzuk a nagy történelmet,
Kikről a költőknek édes dala zengett:
A *hunok* tettiről sokat olvashatunk
S kétségen felül áll: *rokonaink* vagyunk.
Aminthogy rokonok, kiknek *egy* az apjok,
Érezik szívökben a *testvéri* kapesot;
S a testvér hun nemzet hős dolgait látva:
Büszkék is lehetünk az atyafiságra!
Fájdalom, e testvér sírba' nyugszik régen,
Csak híre maradt fenn az emlékezésben!

Azt mondja a régi, nemzeti hagyomány,
— Keresztül repülve sok századok során, —
Hogy a hun és magyar idővel elfajzott
S miként a gyümölcsfa: oldalsarjat hajtott;
A *finnek* s *ugorok* e fattyú-hajtások,
Beszédjök mutatja a vér-rokonságot.
Bármiként legyen is, én azt nem kutatom,
Járjanak *tudósok* a rejtek-utakon;
Csak annak örvendek igaz magyar-szívvel:
Mi tölténk meg egykor a világot hírrel,
Mindenütt, amerre az Úr napja égett,
Bámúlták s félték a *magyar* dicsőséget.

A másik hagyomány testvérünknek vallja
A vitéz *törököt*, melynek erős karja
Megrázta egykoron a nagy félvilágot,
Amidőn nekünk is a nyakunkra hágott.
Hát biz' ez nem éppen testvéri szeretet,
De hát a jó „testvér“ minket *így* szeretett!
Hogy fattyú-hajtás volt ez is, mint a másik:
Lehet, mert *vérükből* élt ő is sokáig.

Hogy ez a „rokonság“ miképp' keletkezett,
Ennek a nyitjára e körülmény vezet:
Őseink hajdanán sok földet bejártak,
Hol földet foglaltak, hol meg tova szálltak;
Amint azt — nézd meg a következő lapon, —
Lehető röviden néked előadom!
Sok nemzet tanulta el hát a beszédünk'
S közöttük forgódván, keveredett vérünk,
Ami hogy nekik vált legfőképp' javukra:
Ezt a tényt elhinni nem oly nehéz munka.

Hogy *édes* testvérünk a sírba költözött,
Egyedül állunk most idegen nép között;
De habár *vérünk* a föld alá van zárva,
Nem vagyunk mi azért elhagyott árva:
Él *Hadúr* felettünk s az Ő erős karja
Lesujtja, ki orvúl támad a magyarra!
S míg hitét megtartjuk az Ő szent Fiának:
Szívünkben, karunkban csoda erő támad!

3. A népvándorlás.

A hunok s magyarok az új haza földén
Az egész országnak határit betöltvén,
Termékeny lévén a hun s magyar nők méhe:
Annyian lettek; mint a tenger fővénye.
Kémeket küldenek hát *Szittyaországba*:
Nézzék meg, jó lesz-e a baromtartásra?
Erős-e a nemzet, amely földét lakja?
Süthet-e ott rájuk a jólétnek napja?

Tisztöket végezve a kiküldött kémek,
Elmondják azonnal, hogy visszatérének:
Annak az országnak porszeme is áldott,
Selyem-fű borítja a nagy pusztaságot,
Az egész tartomány terményekben gazdag,
Halmain, völgyein élő kincsek vannak;
Folyói, tavai ízes hallal telve,
Nagy ott a kilátás a győzelemre,
Mert az a kevés nép, amely lakik benne:
Erőtlen, csenevész, mintha sírből kelne.

Ezt hallván a hősök, fölkerekedének,
Harcvágytól pirúlnak az ifjak és vének,
Dübörög a föld is lépéseik alatt,
Seregük, mint nehéz, vészes felhő halad,
Amelynek méhéből Szittyaország felett —
Hatalmas, nagy zápor gyorsan keletkezett;
S mielőtt a lakók észre tértek volna:
Országuk legyőzve és feldarabolva,

Hunok és magyarok *száznyolcz* nemzetsége
Egy-egy részt kapott az új haza földébe',
Az ősi lakók meg szolgálíkká lőnek
Földjüket művelve a vitéz győzőknek ...

A szittya-talajon jólét ütött tanyát,
Élvezék a földnek erőtadó javát,
Ők voltak az urak, az újonjött lakók,
Előttük a népnek szolgálhata hajolt.
E jólét s gazdagság azt okozá náluk:
Naponként erősbűl, szaporodik számuk
S aggódva látják, hogy kevés idő múlva
Szűk lesz az új haza, költözni kell újra.

De nehogy e földet elveszítsék végképp',
Kérdezzék meg előbb a *sors* intézését:
A *magyar* menjen-e és a *hun* maradjon?
A csalfa szerencse erre választ adjon! ...
Megvolt a sorshúzás, a *hunnak* kell menni,
Testvéri bucsújok' nem zavarja semmi!

Mielőtt azonban útra indulnának,
Hogy *rendje* maradjon nemzetök hadának,
Vezérek állanak a sereg élére,
Kiket e tisztesség bizalomból ére:
Hős *Keve*, *Kadocsa*, a harczias *Béla*,
Azután *Etele*, majd *Buda* és *Réva*
Szerződést kötének Hadúrnak nevében,
Nem éri általuk nemzetüket szégyen!
S hogy *Kádárt* bírói tisztségre emelték:
Lovukra pattannak a deli leventék,

Szekérre ülnek a gyermekek, asszonyok,
Oly nehéz elválni, a szívök úgy dobog!
Nyájakba terelve a sok, lábas jószág,
Kisérő pásztorok körös-körűlfogták;
Riad a harczi kürt, megindul a sereg ...
Néma a bucsúzás ... csak a könnyű pereg! ...
Elnyeli őket a *napnyugati* távol
S áldás zeng utánuk az elhagyott tájról! ...
Jer, szíves olvasó, előzzük meg őket
S lássuk meg, milyen volt a föld, hová jöttek!?

Ott, hol a felhőkbe nyúlnak a Kárpátok,
Félkörű alakban alkotva hegylánczot,
Dél felé tekintve, négy nagy folyó árja —
Utait gyönyörű vidékeken járja:
Itt áldott völgyeken halkan csobog habja,
Ott a hegy — futását új irányba szabja
S zúg, harsog a folyam, ámde mindhiába,
A szikla ellentáll: kőoszlop a lába!
Csörögve, pörölve fordít végre hátat
S tajtékozó vizével az Alföldre vágat;
Fenséges haragját elmerülve nézem,
Míg végképp megszűnik a nagy mezőségen.
Magasztos homlokán símúlnak a ránczok,
Nyájasan bókolnak neki a virágok,
Lombjaik' hullatva — a vén, parti fűzek:
Fejére szerelni szép koszorút fűznek.
Kibékült a folyam s amint tovább siet,
Magához öleli a rokoni szívet:
Lent, délen várja már három szép testvére,

Gyöngéden símúlva enyhült kebelére:
 Beléje olyadnak — Tisza, Dráva, Száva,
 Sziklák is kiállnak ennek csodájára;
 Örömmel fut aztán, nem tekintve hátra
 S bucsút int utána Tátra, Fátra, Mátra.

E kies vidéknek akkor tájban *Róma*
 Korlátlan ura volt és parancsolója.
 Az *Erdély* földére letelepült dákok
 Hiába emeltek Róma ellen sánczot:
 Óriás serege a világ-győzőnek —
 Bevette *Dáciát* s rabszolgákká lőnek.
 A *Dunán* túl fekvő, meghódolt tartomány,
 Urának vallotta néhány század során;
 Nézzünk bár utána a régi térképen,
 Jelölve találjuk *Pannonia* néven.
Aquincum romjai az ős *Buda* mellett
 Feltárják a régi, *helytartói* helyet.

Háromszáz s hetvenöt évében az Úrnak
 Rettentő híre kelt a hódító hunnak:
 Fegyverét rettegte a fél Európa,
 Nemzetek hullottak előtte a porba;
 A roppant terület — *Dontól* a Dunáig —
 Évdíjjat fizetett részére sokáig.
 A magas Kárpátok hágóin át végre
 Leért a hun-testvér a nagy mezőségre:
 A *Duna* és *Tisza* közötti térségen
 Felvoná sátorát, hogy pihenőt végyen,
 S megtetszván nékiek a kies hely nagyon,

Szívükben, agyukban e gondolat vagyon:
 Elég az utazás, már tovább nem mennek,
 Jó lesz e szép ország állandó lakhelynek!

Makrin, a római császár helytartója —
 E tervet a hunok rovására rójja,
 Amiért nélküle tervezgetni mertek:
 A poklok tűzére szánt minden hun-lelket.
 Urától azonnal segítséget kére,
 Hogy bátran mehessen a hunok vesztére.
 S jó vitéz sergével veronai *Detre*,
 Reménylik, biztos lesz a hunoknak veszte!

Dunán túl fog helyet a római sereg;
 Ám a hun a szívbe' is hős, bátor vér csereg:
 Átkelnek a Dunán, hol ma *Kelenföld* áll
 S legyőzik az ellent, amely futva hátrál.
Tárnoknak mezején pihenőt vesz végre,
 De itt is rátalál a hun — ellenére,
 Újabb harc kezdődik, szörnyűbb mint a mási:
 A szomjas, tikkadt föld véresötől ázik.

Hogy ki lett a győztes, maig sincs eldöntve,
 Ezzel a történet adós lett örökre;
 Mert bár az ellenség megrémülve futott,
 A vitéz hunnak is nagy veszteség jut ott:
 Vezéri sorából — ha hiszünk a múltnak, —
 Hősies *Keve* és *Kadórsa* elhulltak.
 Nyugaton a futót befödi a távol,
 Halottit temeti az ott maradt tábor:

Tölcséres domb üren az elhullt vitézek,
Fegyverök s lovaik izzó tűzbe' égnék.
Ha látunk ily halmot: emeljünk kalapot,
Testvérünk hamvai békén nyugosznak ott!

A gyászos temetés után pár nap múlva —
Útra kél a vitéz hun-hadsereg újra,
Üldözi ellenét, mely sok vitézt veszte,
Vagy győzzön felette, vagy legyen ott veszte!
S *Bendegúz* kürtjének szózatosszavára
Megindul a sereg az ellen nyomába',
S *Cezumór* városnál találkozáván vele,
Bosszútól lihegve — vele kardot mére.

... Győzött! De drága lón a harcznak az ára:
Béla és *Réva* a mezőn vérbe' ázva!
S ki az új honért volt halálba menni kész:
Megölve hever ott *negyvenezer* vitéz!
Ám *Makrin* is elhullt a nagy csatatéren
S *Bendegúz* nyilával *Detre* futva mégyen:
Homloka közepén a belétört nyillal —
Soha se kérdezzük, hogy *Rómában* mit vall?

E véres harcz után a hunsereg végre
Visszatért a Duna és Tisza közére,
S *Bendegúz* két fia közül *Etelének*,
(Kit másképp' *Attila* néven nevezének),
Királyi koronát tesznek a fejére;
Míg az új királynak hős *Buda* testvére
A hódolt országok fejedelme lészen,
Hogy bölcsen ítélne a bírói széken.

Méltó volt *Etele* a legfőbb tisztségre:
Tengeren túl szárnyalt fényes dicsősége,
Győzhetlen a harczon: a hol ő megjelent,
Biztos sír várta ott a letiprott ellent;
Dolga volt kezében az „Isten kardjának“,
Mert a hun nemzetre sokan támadának
S ez a kard, mit egy hun talált künn a mezőn,
A vitéz királynak bővös fegyvere lón;
Hullott az ellenség, mint kaszált fű sora,
Pattogott fölötte az „Isten ostora“,
E czímen nevezte önmagát *Etele*,
Mert kit ő lesújtott: többé föl nem kele!

Hatalmát rettegék *rómaiak* s *gótok*,
Beszélnek róla a *galliai* sírok:
Aelius serege ott békén aluszik,
Gyöngéden földi a *katalauni* sík.
S amelynek — kezétől — elesett sok fia:
Meghódolt előtte a szép *Itália*.^{*}
Csupán egy város volt, mely útjába állá:
A kevély, a büszke *Aquileja* vára;
De sírját ásta meg e vakmerő tette,
Etele a földdel egyenlővé tette.
Milanó városa meghódolván neki,
Győzelmes seregét *Rómának* vezeti,
Egyetlen czélja van ezek után már most:
Bevenni az eddig *győzhetetlen* várost.
Ám, ami itt történt, azzal nem számola:

* A mostani Olaszország.

Kivonúl hozzá a tanácsnokok sora,
Élükön *Leó* áll, a római pápa
És kéri Etelét: a várost ne bántsa
S szívéhez férközvé, e szavával győz ő:
„*Ki magát meggyőzi: a legnagyobb győző!*“

Engedvén a hunok ez égi intésnek,
A város falától távozni nem késnek
És hogy a hívó kürt harsogva megszólal:
Békében távoznak a lerótt *adóval* ...

... Mikéntha járnánk a tündérek kertjében,
S megnyílna előttünk mesebeli Éden:
Káprázik a szemünk a temérdek kincsen,
Ilyen nagy gazdagság több a földön nincsen!
S bár a hun királyt ily pompa környékezi,
Egyszerű ételét *fatányérról* eszi
S míg költők zengik a harezi dicsőséget,
Fából van a kupa, mit ajkához értet.

Hüvelybe', falon függ most az „Isten kardja“,
Etele — a király *lakodalmát* tartja:
Mert kit a félvilág együtt se győze le,
Szerelmi rabságba ejté *Mikolt* szeme.
Ámde a boldogság pillanatnyi volt csak,
Szívtépő gyásza lőn a vitéz hunoknak,
Mert kihez hasonló nem volt a világon,
Most *halva* fekszik a királyi ágyon:
Míg lelke az álmok szép honába' múltat,
Etele — nászjén *orrvérébe* fúlád.

Sírhat sz már, Hunnia, holt legnagyobb hősed!
Zengjete halotti gyászdalt hegedősök!
Vérkönybe borúljon mind az egész nemzet,
Sírba tér, ki annyi dicsőséget szerzett!
Holttestét im, hármasszent koporsó zárja:
Amelybe fektették — *aranyból* formálva,
Ezüstből a másik, *vasból* a harmadik,
Itt békén pihenhet az ítélet-napig!
Sírjába helyezve a temérdek *fegyver*,
Melyet ő legyőzött ellenitől vett el
S ragyogó *ékszerek* belé szórva, tömve...
Nem volt még annyi kincs egy-egy sírgödörbe!

Éjszaka vitték ki a király holttestét
Údvari, hű szolgák, hogy ott eltemessék;
S míg hullnak sírjába a zuhogó hantok:
A szolgák szíve is utolsót dobbant ott,
Mert midőn a magas sírhalom állott már,
Vérökkel festve az, mint áldozat-oltár:
Ők egymást gyilkolják, hogy ne tudja senki:
Az „Isten ostorát“ melyik halom rejti!?
Máig is hiába keresik, kutatják,
Szellemek őrzik a nagy hun király hamvát!

Hogy kidőlt Etele az élők sorából,
A győzött nép szíve most bosszúra lángol,
A hosszú ideig leigázott *Róma* —
A hunok végzetét sorskönyvébe rójja:
Jött büszke hadával álnokszívű *Detre*
S a hunok nemzetét vizsálya keverte:

Csaba és Aladár, Etele fiai —
 Testvéri háborún készek vért ontani;
 Nevükön ez a tett maiglan is szégyen,
 Hogy össze-hajtottak a királyi széken!
 A csatán először *Csaba* lett a győztes,
 Azután *Aladár* vitézei győztek;
 Olylyá lett vértől a Duna, hogy miatta
 — Sem ember, sem állat vizét nem ihatta.
Tizenöt nap hosszat, meddig a harc tartott;
 A halál rettentő vérlakomát tart ott:
 Az egész csatatér hun-vitézzel fődve,
 Hős vértől részegszik szép Hunnia földje!

Látván a szomszédok ez öngyilkosságot,
 Mint végzi ki magát, ki nyakukra hágott:
 Szolgai szívükbe' aljas gyönyör támad,
 Élvezik önvesztét a hunok hadának.

Hős *Csaba* ezután kis seregét gyűjti
 S vérbe fült honából futva menekül ki,
 Tudván, a veszélynek nem állhat már ellen:
 Legyőzi nemzetét a nagyszámú ellen;
 S visszamegy oda, hol testvérei vannak,
 Hogy búját kisírja keblén a *magyarnak*!
 S testvéri szeméből igaz könnyek hullnak,
 Siratva balsorsát a visszatért hunnak.
 ... A hunok fajából, így regél a monda,
 Erdélyben a *székely* hogy maradék volna.

Kétszáz év után a nagy hun birodalom
 Feloszlott s a győzők osztakoztak azon,

Erdélyben *gepidák* s Pannonia földjén
 A *góthok* sok faja a határt betöltvén:
 Háborút viselni *Itáliába* megy
 S országát örökli a gepida sereg.

De ennek uralma nem sokáig tartott,
 Folytatni kellett az élet s halál-harcot,
 Új nemzet jó, amely békességet zavar:
 A török- s tatárral rokon vitéz *avar*;
 Kik szépen forgatnak éles csatabárdot:
 Segítnék nékie a hős *longobárdok*
 S bár egynek helyébe támad újra száz had,
 Legyőzik a bátran küzdő *gepidákat*;
 S megosztván a földet, letelepülének...
 Így lett új lakosa a hunok földének.

Békébe' éltek itt *harmadfél-száz évig*,
 Midőn a határon vészfölleg sötétlik:
Nagy Károly — a *frankok* hatalmas királya,
 A csata-mezőre vitézül kiállta
 S párbajra híván ki az egyesült népet,
 Győzelmes harc után örökükbe lépett;
 Fejőket áztatja az *Úr keresztisége*...
 Ekképp' lőn az avar uralomnak vége!

II. RÉSZ.

A magyarok vándorlása. — Fejedelem-választás.
A honfoglalás. — Az ősmagyarok vallása és jelleme.

1. A magyarok vándorlása.

Míg a hun távol van, ős Szittyaországban
A magyar nemzet közt nagy szaporodás van:
Hét vitéz nemzetség származott belőle,
Futott az ellenség, ahol járt — előle;
A szomszéd nemzetek hősi kardját félték
És évi adóval vásároltak békét.
S hogy Csaba serege futva jutott haza,
Még szűkebb lőn nekik az ősi, szép haza . . .
... Hogy Csaba visszajött, *négyszáz* éve múlt már,
Kicsiny az őshaza, hol a magyar s hun jár,
Gyengévé lett a hun, de erős a magyar,
Ott foglal új hazát, ahol tetszik s akar.
Megesküdt a nemzet haldokló Csabának,
Hogy ahol a hunok új hont alkotának:
Kárpátok tövében, *Duna*, *Tisza* mellett,
Hol annyi sok népnek adóznia kellett,
Hol a föld rakva áll ezerféle jóval:
Ez áldott térségen újra hazát foglal.

Eszökbe juta most e szent fogadásuk,
Lássák meg, jobb lesz-e hont foglalni másutt?
És a hét vezérnek hívó szózatára —
Az egész nemzet, mint egy ember — fölállta,
S családjuk-, jószáguk- s mindenükkel egybe' —
Indúlnak az ősök új hazát keresve.
Útjokat először *délnyugotnak* vevék
S megszállva ottan egy széles síkság terét:
Bizonyos ideig rajta lakozának,
Míg elég füve van a tágas határnak.
Ezen a helyen áll *Magyar* város romja,
Mely egykor őseink lakhelye lett volna!

Tarolva a mező és a magyar sereg
Fölszedvén sátorát, másik hazát keres
S elérve földére nagy *Lebediásnak*,
A gazdag térségen felvonák a sátrat.
De rövid ideig pihenhetek földén,
Mivel a *bessenyők* országukra ütven,
Kik *három* év előtt tért foglalni jöttek:
Az áldott lapályról kiszoríták őket.

Ekkor a magyarok két csapatra válva,
Az egyik visszament az elhagyott tájra
És hol a jószágnak éhezni nem kellett:
Új hazát foglalt a *Kaukázus** mellett.
A másik s nagyobb rész, a hét vezér alatt
Megkezdett útjában előbb-előbb haladt,

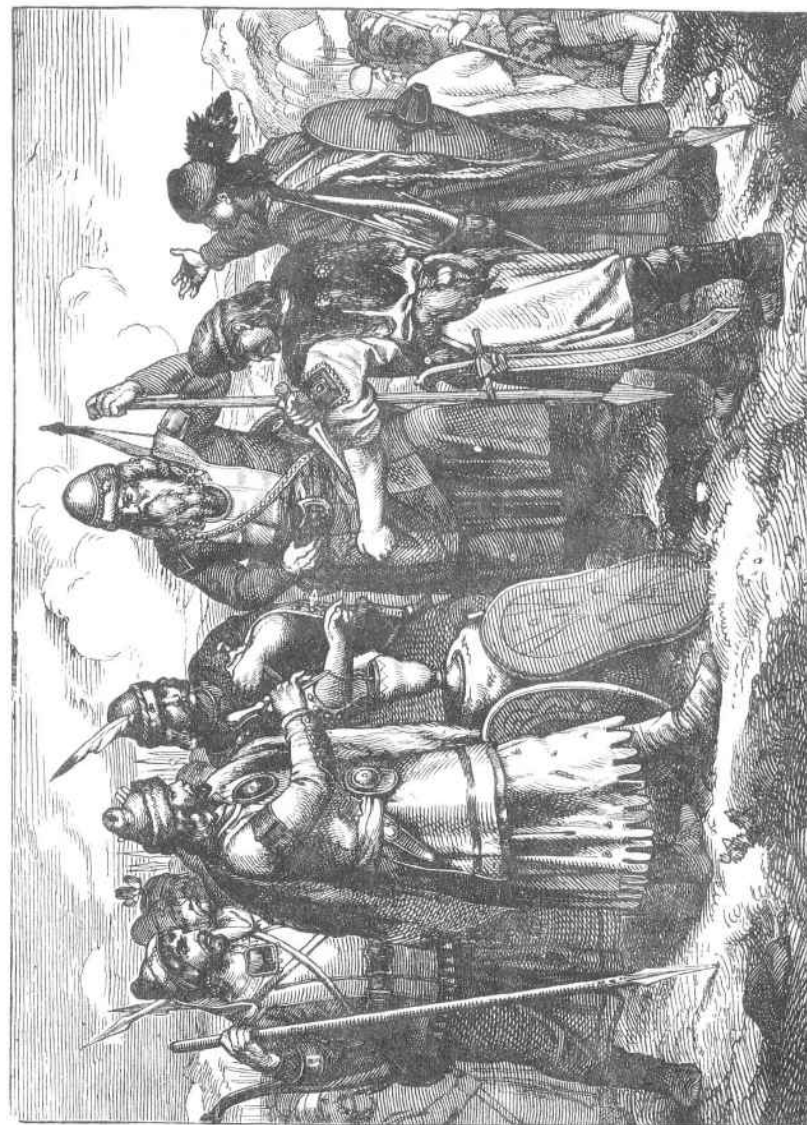
* Ázsiai hegység neve.

S a vízben, fűben dús *Etelközbe* érve,
Szebb jövőt remélve települt e térre.

Álmos volt az első a hét vezér között,
Ki bajnok-társival szövetséget kötött:
Előd, Ond, Huba, Tas, Kund s végül *Töhötöm* —
Felvágják erüket a szép *Etelközön*,
Annak a jeléül: így folyjon ki vére,
Ki méltó nem leend a szent szövetségre!
Ki hűtlen' pártot üt a fővezér ellen:
Pusztúljon közülök, mint a gonosz szellem!
S szent eskü szavával mindnyájan ígérik,
Hogy *főül* fogadják *Álmos* ivadékait.

Viszont a fővezér szent fogadást tészén,
Hogy ahol a nemzet lakóhelyet vészen,
Egy-egy *részt* ad abból mindenik vezérnek
S azoknak, kik velök rokonságba' élnek;
Amit csak szereznek győzelmes csatákon:
Közösen osztoznak a harci zsákmányon;
Igéri hős *Álmos* társainak végül:
Semmit sem fog tenni *tandcsaik* nélkül.

Kötve a szerződés, de nincsen békesség,
Idegen óhajtja a magyarnak vesztét:
Legyőzött *bolgárok* álnok fejedelme —
Jó, hogy a nemzetnek sírásója lenne,
Bessenyők hadával szaporítja ser'gét;
Távolba' harcolnak a magyar leventék,
Elaggott öregek, gyenge nők s gyermekek

A VÉRSZERZŐDÉS.

Vannak a táborban; óh, jaj lesz ezeknek:
A bosszú útain ki epedve jára,
Vérfürdőt készít ott bolgárok királya,
Arczáról vigyorog, a győzelmi mámor...
S leölve, kiirtva az elhagyott tábor:
A veszélyt nem sejtő, ártatlan, hű lelkek
A bosszú szomjának áldozat'i lettek!

Visszajő a magyar a távolból aztár
S fájó köny pereg le gyászba-borúlt arczán
Szerett'i seregét legyilkoltan látva,
Szívét a fájdalom kín-ekével szántja!
És sírba helyezvén az ártatlanokat,
Lelkében esküvel ígéretet fogad:
Egy perczig se késve — arra felé indul,
Hol terül *Hunnia*, *Kárpát* bércein túl,
Ahol a hun-testvér hazát alapított:
A magyar szebb jövőt s új hont alapít ott?

Miként a vészfelhő, ha erős szél hajtja,
Terülve széledez az égboltozatra,
A gyászos veszteség úgy úzi a magyart:
El innen, hol a sors elhantolni akart!

Indul a magyarság földrengető haddal,
Elől a vitézek buzogánynyal, karddal,
Tüzesen tánczoló paripákon ülve;
S fut, aki szembe' jő — félénken előle.

És győzött a magyar, amerre csak lépe:
Kegyel'mért esdekel *Oroszország* népe,

S mely ilyen vendéget nem óhajtvá vára,
Meginog kardjától *Kiov* büszke vára.
Segélyül jönnének a fekete kunok,
Hiába, mindenik csak egy sorsra jut ott:
Födve a csatatér, a magyar lett győztes,
Híroket növeli ez a fényes hőstett.

A véres harcz után *Kiov* fejedelme
A győztes seregnél békeért esenge,
S óriás adóval megadózván nekik,
Az orosz ifjakat kezesekül vészik.
A kunok *vezér'i* így szólnak hozzájuk:
Ne legyünk ellenség, hanem jó barátok,
Hadd menjünk, veletek, légyen közössorsunk,
S hívetek leszünk, kik ellenetek voltunk!

És Álmos — hadának növelése végett —
Megköté velük az ősi szövetséget:
Edömér, Ed, Ete, Böngér, Bojta, Acsád
És *Ketel* növelik a magyarok hadát.

Legyőzve mindenütt, ki ellenük állott,
Elérték végre a keresett országot,
Seregük a hegyre bátran felhatolván:
Im, *magyar* zászló leng a Kárpátok ormán!

Hogy ezek történtek: éppen *ezer* éve...
Kérj *áldást*, olvasóm, *nemzedek* fejére!

2. Fejedelelem-választás.

A vitéz sereg az új hazába érve,
Mielőtt az ország belsejébe térne, —
Ott, ahol bevonúlt,* közel a határhoz,
A hadak Urának ősi módon áldoz.
Itten a magyarok a hosszú út végén
Pihenő időül negyven napot véné,
Mivel nagy munkába került útjuk: már most
Munkácsnak nevezik a legelső várost.
S hogy *Ungvár* sánczokkal erősített vára
Győzelmes harc után kezeikre szálla:
Az ennek vidékén lakozó *lót* nemzet
Önkéntes hódolás után — békét szerzett.

Mostan a hét vezér tanácskozást tartva,
Mielőtt indulna a honszerző harczra,
Akinék engedjen minden parancsának:
Agg *Álmos* fiában fejedelmet választ.
Paizsra emelve a daliás *Árpád*,
Örömjajt ver vissza égbenyuló Kárpát,
Harsogva hullámszik szerteszét a téren:
„*Álmosnak* hős fia: *Árpád* — soká éljen!”

Messzire hangzik a fejedelelem szava:
„Legfőbb lesz előttem mindig népem java!
Esküszöm a *napra*, esküszöm az *égre*,
A szelíd *holdra* s a *csillagok* ezrére,

* A *vereczkei* hegyszoroson át, Beregvármegyében.

Hogy e hont, mit egykor hős Etele szerzett,
Örökül birandja általam e nemzet;
Mert addig nyugvásom éj-nappal nem leszen:
Mígnem e szép ország miénk lesz egészen;
Egyenlő részekre osztom fel köztetek,
Kik jó és balsorsba' híven követtetek;
És amit prédául hagy ránk az ellenség,
A harci vezérek osztály alá vessék;
Meg fogom becsülni a nemzetség-főket,
Mindenik dolgomba' meghallgatom őket:
Gyűlést és tanácsot velem együtt ülnek;
De aki irántam nem bizonyul hűnek
S fejedelmi utódim' pártütéssel sérti:
Fővesztés jutalma, vére ontassék ki!
Ős Hadúr, akire imádattal néztek,
Hallja meg eskümet s a ti esküvéstek'!”

Aztán a vezérek fogadalmat tésznek,
Hívei lesznek a fejedelmi széknek:
Míg *Árpád* vére él, bár egy férfi-ágon:
A legfőbb méltóság ilyen főre szálljon;
Ki törvényt s esküt ront alávaló módon,
Rettentő például a vére omoljon!
... Letéve az eskü s az örvendő nemzet
Az új hon határán nagy *áldomást* szerzett.

Miként az *Izráel* honszerző vezére
Fölméne egykoron a *Nébó* hegyére,
Hogy onnan népének ígért földét lássa
S ottan lőn éltének vége, kimúlása:

Álmos is egy hegyről széttekint a tájon
S karjait feléje kiterjeszti áldón;
Senki se látta őt visszatérni onnan,
Szíve az örömtől ott utolsót dobban!
Hamvadó porai jeltelen' nyugosznak
A haza földében. Legyenek áldottak!

3. A honfoglalás.

Az Erdély földjében lakozó székelyek
Örömmel fogadák a hű testvéreket:
Zandirhám fővezér egy követség útján
Üdvözlé *Árpád*ot az áldomás után,
És neki ajánlva országát és népét,
Kéri a testvérek szövetség-kötését;
S *Árpád* a küldöttek kérelméhez képest
Megköté velök a testvér-szövetséget.

Most a hű székelyek elmondják *Árpádnak*,
Mily áldott ez ország!? Hol emberek járnak:
A kerek ég alatt nincsen annak párja,
Kincseit, gyümölcsét ez — önként kínálja;
A Duna és Tisza ízletes vizének
Csevegő habjai sok halról beszélnek.

Köztanács ül össze nyomban e beszédre
S a hallott szavakat fontolóra véve,
Megbízást ad tüstént *Kund* vezér fiának:
Válassza ki útját az alföldi tájnak,
Nézze meg és hozza hírül a magyarnak,
Milyen hát az a föld és rajta kik laknak?

Útra kél *Kusid* és az Alföldre érve —
Tündéri a látvány, mi tárul eléje,
Meddig a szem ellát, az egész határba'
Mesés kincs van ott a néző elé tárva:
Hullámozó vetéssel ékeskedő róna,
Minthogyha a tájék színaranyból volna;
Iható vizében a szőke Dunának
Halaknak tömegi nyüzsgöve uszkálnak,
A folyók partjain fűtermő, nagy rétek...
Áldás volt mindenütt, amerre csak nézett!

Most *Kusid* útjában északnyugot felé
Tartván a tartomány urát ott föllelé:
Szvatopluk, a szlávok nagyhírű királya,
A küldött követet sok jóval kínálja:
A vendég tisztére nagy lakomát készít,
Nem sejtve, a magyar hogy örökös lesz itt;
Gondolja magába': csak jőjjön a magyar,
Van itten számára munkaváró ugar,
Művelje a földet, ő szívesen vészi
S tenyésszen jószágot, megadózza néki!
E hitben *Kusidnak* nagy ajándékot ad,
Ki rögtön nyergelvén gyönyörű ménlovát:
Meríti kulacsát a *Duna* vizében,
Egy marék *fűvet* vőn a lekaszált réten
S egy *hantot* csúsztatva uti tarsolyába,
Köszönti a királyt, úgy indul útjára.

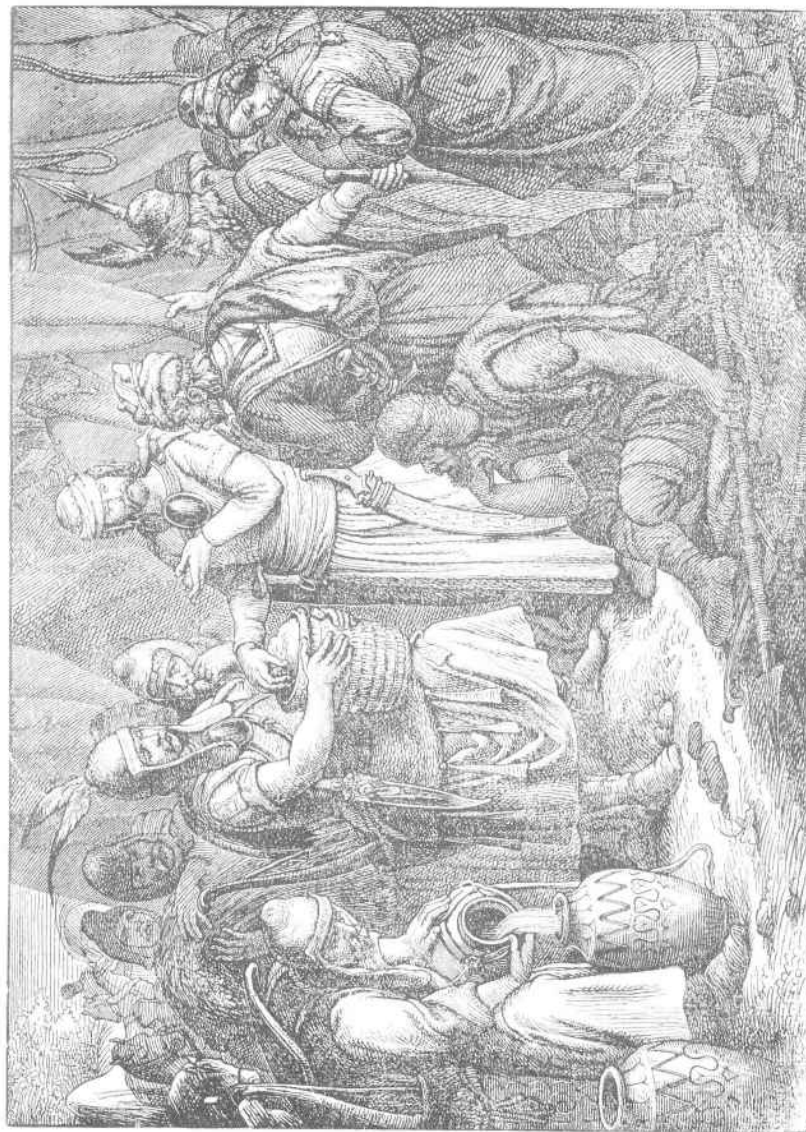
A magyar táborban nagy az öröm rajta,
Hogy *Kusid* a *vízet* s *földet* megmutatja,

Bámúlják mindnyájan az illatos *fűvet*,
Puhábbat a takács selyemből se szőhet!
S a vízre és földre ez lőn az ítélet:
Ilyenen a magyar csak bőségbe' élhet!

De hogy az ajándék viszonzva légyen,
Kusid a királyhoz ismét visszamégyen,
Hófehér ménlovat vezet kantárszáron,
Csak szárnya kellene, hogy repülve szálljon;
Aranyos a *nyerge*, szint'olyan a *féke*,
Királyi test alá szebb ló illenék-e?
Megörül Szvatopluk a gyönyörű lónak
S királyi ajkai ily szavakat szólnak:
„Amennyi *föld* csak kell, adok én tinéktek,
A Duna hús *vizét* csak merítgessétek,
Jószágtok nyájakba' legelhet a *réten*,
Jut abból néktek is, marad is még nekem!
Mondd meg hát uradnak: köszöntetem szépen,
Jőjjenek mindnyájan, várja a föld készen!”

Hiszékeny Szvatopluk, nagy lesz a ló ára:
Országod mától — a magyarok hazája!

Elbámúl szörnyen az önhitt fejedelem,
Midőn a magyarok serege ott terem,
Talán a képe is nyúlott egy arasztot:
Hisz' ezek *katonák*, nem pedig *parasztok*!
Kezökben buzogány, nyíl s öklelő dárda,
Villogó kardjuktól melege lesz már ma!
Futna, de nincs hová, mert körül van véve,
A földön piroslik vitézei vére;

KUSID VISSZATÉRÉSE

Vége a véletlen nyitott neki útát,
Futva megy sírjába: a Dunába fúlád.

Most Árpád seregét délfelé fordítja,
Hol messzi terül a kincses Alföld síkja;
Alpárnál lesi a *bolgárok* királya,
Hogy erről a földről kiűzze, kizárja.
Jó *Zalán*, üt a percz, vess magaddal számot,
Okod lesz e napon tenmagadat szánnod,
Balgatag álmodból fölébreszt a való:
A magyar csak *győzni* s nem *legyőzni* való!

Fut *Zalán* serege, amint meg van írva,
S a *Tisza* vize lón pihentető sírja...

Alig telt néhány év s a magyar ez alatt
Mindenik ellenén győzedelmet arat:
Övé a föld, hová örökösül lépett,
Szolgálnak nékie a meghódolt népek;
Hős kardját rettegi a közel és távol,
Míg végre megpihen a győzelmes tábor.

Pusztaszer mezején — a nemzet-gyűlésen,
— Hogy meg lett hódítva az ország egészen, —
Amiért annyi sok véres csatán küzdtek:
Felosztja hős Árpád az elfoglalt földet.
Aztán, hogy jól menjen a kormányzat gondja,
Sok okos, bölcs törvényt alkotának nyomba',
Végül a lantosok hősi dala zengett...
Így lépett kötésre fejedelem s nemzet.

Ha útnak, magyarom, e tájon visz által,
Hol Árpád tanyázott rengeteg hadával:
Vedd le a főveged', úgy tiszteld meg őket,
A sírjuk mélyiben nyugvó honszerzőket!

4. Az ősmagyarok vallása és jellemzése.

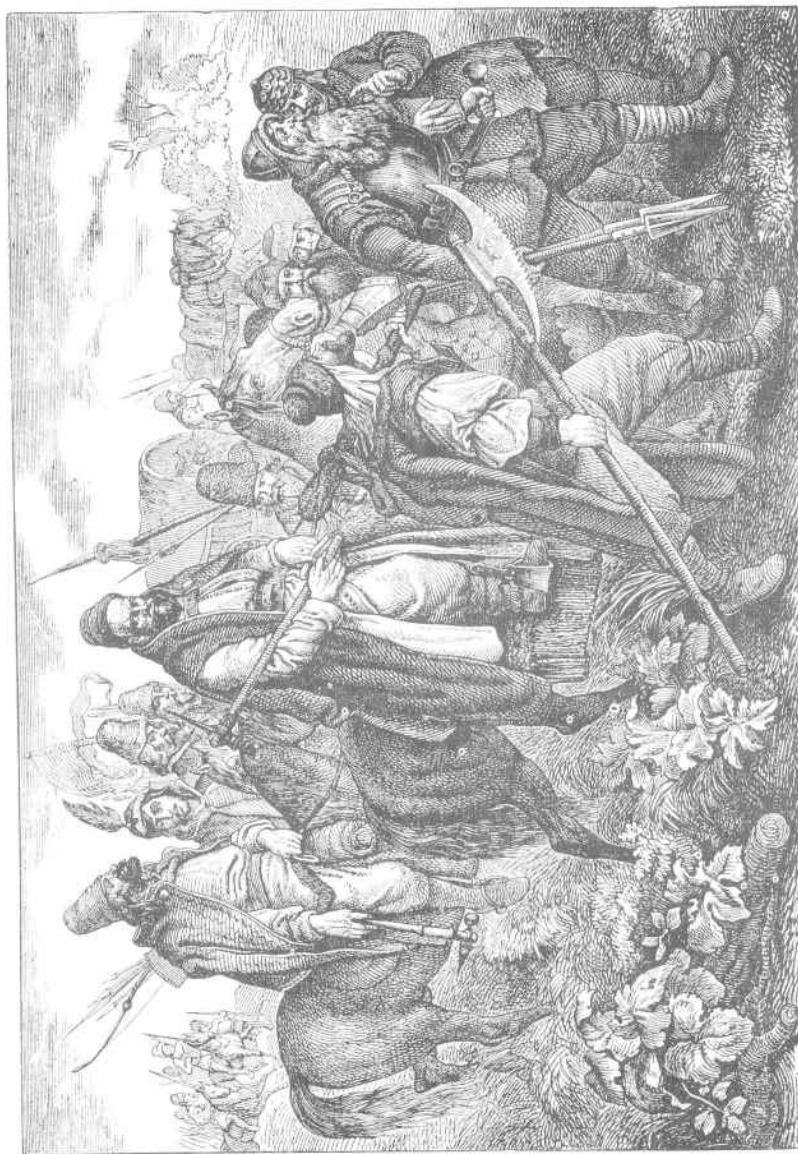
Mielőtt hosszabbra nyúlnék e történet,
Az ősi vallásról hadd mondjak el néked
Egynéhány körülményt, jer, szíves olvasóm,
Egyszerű versekbe' imé, befoglalom.

Őseink, kik nekünk itt hazát szereztek,
Mi túrés-tagadás, *pogánynak* születtek;
Ámbátor Ázsia szülte a Megváltót,
Kevés volt még akkor benne a „megváltott“:
Kevesen csüggöttek a Krisztus keresztyén,
Gyéren volt a hívő, más szóval: keresztyén;
Máig is e földrész legtöbb lakossága
A pogány-hitűek bálványit imádja;
Őseink azonban ilyen pogány-képnek
Sohasem hajtottak porba hullva térdet:
Természet-imádás volt az ő vallásuk,
„*Teremtő*“ s „*Eleve*“ főisten volt náluk,
Ők e lényt tartották legfőbb valóságnak
S nékie szép, fehér lovat áldozának:
Patakok és folyók ligetárnyalt partján,
Vagy a hegy tetején tűzi oltárt rakván,
A leölt fehér ló égő teste lángja
Lett „*Hadúr*“ részére áldozatul szánva;

Mert kitől győzelem s balszerencse jöhet:
Hadúr volt más neve a nagy Teremtőnek,
Hatalmát hirdeti sok, fönmaradt ének,
Nevezvén, „a magyar nemzet Istenének“.
És míg az oltáron az áldozat égett,
A papok: *táltosok* — harczy jóslás végett —
Az égő állatnak beleit vizsgálva —
Jövendőt mondanak nemzetök számára.

Tisztelék a *földet*, mely élelmet adott,
Harsogó kürtszóval üdvözlék a *napot*,
Kedves volt előttük bíboros felkölte
És kitárt karokkal esengtek előtte.
A *hold* és *csillagok*, e szép égi fények,
Himnuszos énekben dicsőítettének.
Az *ég*, mint Hadúrnak királyi lakása —
Volt az ős-magyarok imádati tárgya.
És minek naponként élvezék a hasznát:
A *tűzet* és *víz*et tiszteletbe' tarták.

A halál után egy szebb jövőt reméltek,
Hivén, hogy él bennök *halhatatlan* lélek.
Tündér a jó szellem és *ördög* a gonosz,
Az áldást hint, emez bajt és veszélyt okoz.
Kuruzsló asszonyok varázsos bűbája —
Hivék, hogy sok épből beteget csinála.
Ha meghalt egy vitéz: koporsója felett
Sírató asszonyok sírtak bús éneket;
Hú *lovát*, *fegyverét* melléje temették,
Hogy a más világon ne érezze vesztét.

A MAGYAROK BEKÜLTÖZÉSE.

Temetés után meg *halotti tort* esaptak,
Volt akkor kelete hordónak és csapnak!

Családi életük tiszta volt és boldog,
Ki voltak zárva a kedvemésztő gondok;
Egy nő volt „urának“ kedves *felesége*,
Mindenik dolgában fele segítsége,
S a nő úgy, miképpen a szelíd gyermekek
A család fejének engedelmeskedtek.
Becsülték az *aggot* és a *tudós* embert,
Szívükben gyökeret hálátlanság nem vert.
Ritka volt közöttük a *szószegő* s *álnok*:
Őszinte volt az *ős* és *szavának* állott,
Mert habár életét tette is kockára:
Megtette, mit ígért — nem húzva sokára.

Hogy vitéz eleink mily műveltek voltak:
Erről a kérdésről már sok könyvet írtak;
Volt köztük sok tudós, — ki *eget* vizsgálva
Tanítá nemzetét hasznos tudományra,
Aki meg a hősi *kardforgatást* érti,
A magyar ifjakat ebben művelé ki.
Győzelmes harc után mulattató *lantos*
Művészi sikerrel kezelé a lantot;
Mások meg *regéket*, *mondákat* meséltek
A csodás dolgokra figyelmező népnek.
Ősrégi írásuk csupa ákom-bákom,*
De bennük őseink tudományát látom.

* Az úgynevezett *rovás*, vagy *ékírás*.

Mesterek voltak: a *szűcs*, *ács*, *szabó*, *varga*
S aki a vitézek lószerszámát varrta:
A remek munkákat készítő *szíjgyártó*,
A *kovács*, a *lakács* és a *kerékgyártó*,
Az *ötvös*, mestere ezüstnek, aranyak —
Sokáig hírt-nevet szerze a magyarnak.

Lakásuk s *élelmük* igénytelen volt csak,
De külső ruháik *ékszer*től ragyogtak;
S amiből vagyonuk legfőbb része állott:
Szerették a *fegyvert* és a szép *jószágot*,
Ha kedvük szerinti tágas helyre értek,
A fűdús mezőkön nyájak legelésztek;
Csak később tanúlták el a *paraszt-dolgot*,
Azelőtt kezökbe' inkább a *kard* forgott;
Harcz volt az elemük, hős hír kelt utánok:
Örökké élnek ők, a magyar *huszárok*!

III. RÉSZ.

Vezérek (mint fejedelmek) kora.

1. Árpád.

(896—907.)

Hogy Árpád fölosztá e gazdag országot,
Ahol ő székeljen, lakhely után látott,
S megtetszvéen neki a *Csepelsziget* végképp':
E helyre állítá fejedelmi székét.
Majd fényes palotát épített és innen
Kormányzá a népet bölcseséggel, híven.
Szigor és igazság s a hon *biztonsága*
Lebegett előtte minden pillantásba'.
Fékezni kellett a hevesvérű magyart.
Mely ősi szokásként csak *harcolni* akart:
Portyázó hadaik egy-egy vezér alatt
Meglepék sűrűn a félénk szomszédokat,
Gyilkoltak, raboltak közel s messzi tájon,
Azután osztoztak a szerzett zsákmányon.
De Árpád, ha őket ilyes dolgon érte,
Szigorún bünteté katonáit értte.
Gondja volt arra is, hogy a szolganépek,
Kik tágas országa területén éltek,

Kegyetlen bánással el ne nyomassanak
S míg ő él, e földön békén lakhassanak.
Ha kellett viszályba' ítéletet tenni,
Egyenes utáról el nem vonta semmi:
Egyenlő mértékkel adott igazságot,
Nem nézte a szolgát, vagy az uraságot.

Már több, mint tíz éve, hogy itt lakozának,
Midőn nagy gyásza lőn a magyar hazának:
Árpád, a bölcs és nagy, ravatalon fekszik,
Most újabb hont cserél, ki új hazát vett itt.
Környezi hű népe a holt fejedelmet,
Akihez hasonlót t'án sehol se lelhet!?
És drága hamvait zokogva és sírva
Fej'delmi pompával fekteti a sírba.

A patak, amelynek vadvirágos partja
A dicső honszerzőt hűs kebelén tartja,
A mai utódnak hiába csevegi:
Hol a sír, mely Árpád hült hamvait fedi!?

2. Zsolt. (Zoltán.)

(907—947.)

Hogy szemét lehunyta honalkotó Árpád,
A magyar vitézek türelmetlen' várták,
Hogy ahol domborúl fejedelmök sírja,
Lelkének fájdalmát a nemzet kisírja.
Tanácsba gyűlnek most a magyar vezérek,
Az elhunyt helyére hogy mást ültetnének:

Zsolt, Árpád hős fia — vállukra emelve,
Ki volna méltóbb a fejedelmi helyre?

Az ifjú vezér a többiekkel tartott:
Szerette a fegyvert, kedvelte a harczot,
Alatta nemzetünk sok földet bejára,
Hol mások vesztére, hol önön-bajára.

Térein a messzi nagy *Lombardiának* —
Legyilkolt vitéz'i *Berengár* királynak,
És maga a király — sokat mondhatnának
Győzhetlen voltáról magyarok hadának.
Lajos, a *németek* kiskorú királya,
Pozsonynál s *Ennsburgnál* önvesztét találja.
S hol a föld annyiszor vérrel volt öntözve,
Zsarnoki igájuk' *Itália* nyögte:
Kincsekbe' duskáló *Páviának* vára —
Jutott a magyarok harczi zsákmányára;
Fizet most a *hunért* hajdan kevély *Róma*,
Kölcsönét most évi nagy adóval róva!
Bámúlva nézik a ködbe-vesző *Álpok**
A tisztos fejükön tipró magyarságot;
Hullámos *Adria*** mélyen elmerülve
Hallgatja, mint harsog *Lehel* harczi kürtje;
Velence a tenger habjaiból kél ki —
A hozzá usztató vitézeket nézni,
Haragpír futja el szűzies orcáját,
Midőn a magyarok nála kérnek szállást;

* Hegység — Svájc és Olaszország között.

** Tenger — Olaszország mellett.

A POZSONYI CSATA

Szégyennel látják itt letűnni a napot,
Seregök a szűztől arczúlütést kapott:
Mikorra szárnyait szétbontja az estve,
A tenger zöld vize magyarvérrel festve.

Némethon királya, a szász herczeg: Henrik
Am'ért a magyarok háborgatni merik:
Az egész országát fegyverbe szólítja
S merészen állott ki ellenök a síkra.
Melléje szegődött a harci szerencse,
Menekül a magyar, lélekzetét veszelve;
Rablánczon, *elfogva* egyik hős vezére,
Olcsón nem szabadúl, *kilencz év* a bére:
Fegyverrel ne jőjjön ez alatt a magyar,
Mert pórul jár ismét, hogyha békét zavar!

Kötve az egyezés s a kilencz év alatt
Épített a király harczálló várakat,
Reá és népére nem nagy pihenés ez:
Mert gyalog-hadából *lovasságot* képez.

Hogy eltelt az idő, jó a magyar újra,
Henriknek seregén hogy dühét kifűjja;
Riade városnál találkozik véle,
Rengeteg hadának láthatlan a széle,
Végtelen a száma, mérhetlen a hossza,
A mező pázsitját kopárrá tapossa.

Mikéntha két felhő a viharos égen
Mennydörgő haraggal viadalra mégyen:

Egymásba olvad itt a harczoló sereg,
Az omló hősi vér patakokban csereg.
Az önhitt magyar most hátrálni kénytelen:
Vérszomjas ellene gomba-módra terem,
Útat tör magának öldökölve, vágva...
S üldözi a futót Henrik lovassága.

Elhagyott honába ily szégyennel jutván,
Észretér a magyar e csúf kudarc után;
S bár mesés kincsére szomjúhozva vágyott,
Békét hagy, nem bántja többé *Szászországot*.
Szerencse-csillagi le miként tűnének,
Erről szól az alább következő ének.

3. Taksony.

(947—972.)

Taksony ült már akkor a vezéri székbe',
Midőn a nemzetet újabb csapás érte.
A fia és veje a német császárnak:
Ottónak — ellene haddal támadának;
Ludolf volt a fiú s *Konrád* vő — a másik,
Aki a nemzettel csúf játékot játszik:
A magyar sereget *Némethonba* hívja,
S azt hívén, hogy ott lesz megásva a sírja:
Miként az áruló — elpártolva tőle,
Az ország közepén eltűnik előle.

Ámde a magyar is átlátott a szitán
S bosszúja lángtüzét még magasbra szitván,

Városok, templomok arany-ezüst kincse
Általa kifosztva, hogy *Konrádot* intse:
Aki a magyarral imígyen tud bánni:
Nem jó lesz ám annak szomszédságba jární!

Visszajő a sereg a temérdek kincscsel,
Mely vesztét akarná: idehaza nincs csel;
Csupán e gondolat nem hágy neki békét:
A kincses országban ha tán messzibb néz szét,
Nagyobb lesz a zsákmány, mint ez a mostani,
Érdemes lesz érte német vért ontani!

Hős *Lehel* és *Bulcsú* vezetik a serget,
Amely ma könnyelműn vakszerencsét kerget;
És amint kiérnek nagy Németországba —
Sok, vérrel öntözött csatasíkon járva,
Augsburg városát — a *Lech* folyó partján,
Miként az áradat — gyorsan megrohanván,
Foglyaik s prédáik egyre szaporodnak,
Midőn az erősen ostromolt városnak
Ottó, a császár — most segélyére siet;
Nem hozza zavarba ez a magyar szívet:
Átkel a *Lech* vizén s öldösi és vágja
A segély-csapatot, nem tekintve hátra.

Pedig jó lett volna, ha vissza is néznek,
Arczukkal fordúlva a nagyobb veszélynek:
Konrád jó ottan, a gonoszszívű álnok,
Aki most ipának segélyére állott
S a magyar sereget keresztűzbe vétén,
Győztesként maradt a véres csata végén.

AZ AUGSBURGI (ÁGOSTAI) CSATA.

A mezőn sok vitéz most utolsót lehel,
Rablánczot csörgetnek hős *Bulcsú* és *Lehel*;
S míg a két vezér a *vesztőhelyre* mégyen,
Pírtja arcukat lélekkínzó szégyen:
Méltók a halálra, önmaguk is hitték,
Amiért a magyart önvesztébe vitték.

Nem kérnek kegyelmet, *Lehel* csak azt kéri,
Szózatot, szép kürtjét adják oda néki,
Hogyha már érdemelt ítéletre talált:
Hadd fújja el rajta — a *halotti* dalát!

Megadva a kérés: a kürtszó felharsan,
Zokogó hangjában tengernyi bánat van:
Halálra készülő magyarok vezére —
Önmagát s társait bucsúztatja véle.
De amint elhangzik a halotti ének,
Bírái közül, kik előtte ülének,
— E végső szavakkal: „Menj előttem, szolga!“ —
Kürtjével *Konrádot* — *Lehel* főbe sujtja...
A vesztett csatának *Konrád* lett az ára...
Így jutott hős *Lehel* az akasztófára!

A magyar foglyokból *hetet* hagytak élve
A bosszús németek — fülök' lemetélve,
És azon intéssel küldték őket vissza:
Így jár a támadó, vérét a föld issza!

De itthon még nagyobb büntetés vár rájuk,
A nemzet-gyűlés lón ítéző bírójok:
Amiért szégyennel, csonkán haza jöttek,

Családjuk köréből kiszakíták őket;
Mindenből kifosztva, vagyonuk elvéve,
Koldúsbót s megvetés gyávaságuk bére;
Szomorú dalokkal amint szerte járnak,
Nevezék gúnynévvel őket „magyarkáknak“...

A *kürtöt*, mely *Konrád* halálát okozta,
Jászberény őrizi s maiglan is *csorba*,
Mint drága ereklje, pihen — megnémúlva,
De talán megszólal most, ezer év múlva?

E gyászos vereség bántotta a magyart,
Mely újabb tájéken hódítani akart,
Az erős *nyugot* hely'tt most *keletre* fordul,
S győzelmes csatákon kardja törik, csorbúl;
Menekül előle görögök császára
S búvhelyet nyújt neki erős *Bizáncz* vára.
(E várost, mit tenger habjai csapdosnak,
Új néven hívják ma *Konstantinápoly*nak).

Egy görög óriás áll most ki a síkra,
A magyar sereget büszkén felszólítva:
Két vitéz jójjön rá páros viadalra,
És hogyha ő marad a küzd'téren halva:
Úgy *adót* fizet a görög a magyarnak;
De ha a vitézek *leggyőzve* maradnak,
Abból se lészen a magyarnak sok kára:
Nem fizet *adót* a görögök császára!

E gőgös beszédre felindúl a magyar,
Arczába a szégyen vérfelhőket zavar;

Előlép hirtelen élesbárdú *Botond*
 S a kevély görögnek ilyen szavakat mond:
 „Óriás létedre vagy — csúfolódó is?
 Átkozott a lelked, átkozott a szód is!
 Imé, ki tevéled párbajra menni kész,
 Én vagyok közöttünk a legkisebb vitéz;
 De azért azt mondom: te végy két görögöt,
 Hogy midőn a végső sóhajod' hörögöd:
 Az egyik kergesse elrepülő lelked',
 A másik pedig majd eltemesse tested'!
 Esküszöm az égre s minden csillagára:
 Adót fog fizetni görögök császára!”

Ezt mondva — Botond az *érczkapuhoz* mégyen,
 Reá sujt bárdjával sápasztó dühében
 S az erős ütéstől olyan rés támad ott,
 Hogy rajta egy gyermek ki- és bejárhatott.
 Ez a rés sokáig tátongva hirdette:
 Páratlan a magyar Botond hősi tette!
 Elkészült ezalatt a porondos pálya,
 Mit körül a magyar lovas sereg állá,
 A császár s az urak — száz is van ott talán? —
 Mind helyet foglaltak fenn, a bástya falán.
 Botond s az óriás most az adott jelre —
 Egymásra rohannak, és birokra kelve
 Küzdenek ... s Botondnak kevés idő múlva:
 A *halott* óriás — lábaihoz hullá.

Iszonyú e látvány, a görögöt bántja:
 A párbaj végén már *néptelen* a bástya!

A görög császárhoz most *követek* mennek
 S vezérük nevében *adót* követelnek;
 Hiába: a császár — dühének miatta, —
 Az ígért adózást nekik *megtagadta*!

Ekkor a magyar had szerteszét bolyongva,
 Az egész országot mind kizsákmányolta,
 Pusztítva, rabolva vonúlt át a tájon;
 Így állott bosszút a szószegő császáron.

4. G é z a.

(972—997.)

A magyar, mint láttuk, harcokból élt eddig:
 Kalandra ébred föl, kaland után fekszik,
 Új hona földében úri volt a dolga:
 Földjeit művelé temérdek rabszolga;
 Szívébe' még pogány, vad indulat égett,
 Gyűlölte s pusztítá a keresztyénséget.

Taksonynak utóda: *Géza* fejedelem —
 Aggódik lelkében a hősi nemzeten:
 Fél, hogy a magyarnak, a *keresztyén* népek
 Egyesült erővel koporsót készítnék.
 Hogy tehát e hazát népének megtartsa,
 Az önön fajával kél a nemes harcra;
 A kormány gyeplőjét erős kézzel fogva —
 Szoktatja nemzetét nemesebb dologra:
 Mitől a magyarnak rémes híre volt csak,
Véget vet a rabló *harczi kalandoknak*;

Hiába dohognak a magyar vezérek,
Engedni kell nekik, mert Gézától félnek,
Szigorú a törvény: az engedetlenek —
Lázadó módjára elítéltessenek!

Amihez a magyar eddig még nem értett:
Kedvet kap apránként a *földműveléshez*,
Idegen rabszolgák tanítgatják rája,
Hogy a föld — művelve: egész kincses bánya.
S a nemzet, mely eddig sátor alatt lakott,
Építeni kezd szilárd és *állandó* lakot.

A szomszéd népekhez most *kövelek* mennek,
Híveket szerezni a magyar nemzetnek,
Gézának nevében tésznek fogadalmat,
Hogy tőlük a szomszéd már békébe' alhat:
Idegen zsákmányra nem vágyik a magyar,
Mivel ő maga is békességet akar.

Országát rendezvén a bölcös fejedelem,
Hogy nemes munkája betetőzve legyen,
Mi erős alapja jólét- s békességnek:
Útat nyit honában a *keresztyénységnek*.
Külföldi papoknak jó térítő serge,
A szelíd vallásnak sok hívót szerezve.
Géza és hű nője: széplelkű *Sarolta*
Fejét a keresztvíz *keresztyénné* mosta,
Egyetlen fiuknak, a daliás *Vajknak* —
Az újabb vallásban *István* nevet adtak.
A *bajor* herczegnek, *Henriknek* leánya:

Gizella — lőn később *István* hitestársa;
Ezeknek érdeme — egyéb tettök mellett, —
Hogy itt az új vallás erősödve terjedt.

De erről bővebben majd később beszélek,
Erre van szánva a következő ének;
Még csak azt említem, hogy a magyar nemzet
Új hitre tértevel sok barátot szerzett;
Kik ennek magvait köztünk hintegették,
Általuk terjedt el nálunk a *műveltség*.
Ha Géza a kornak meg nem érti szavát:
Idegen nép lakná ma ezt a szép hazát,
Miként a huntestvér, kit régen hant takar,
Álmait pihenné régesrég' a magyar.
Hogy ez a gyászos vég meg nem történt velünk:
Áldva légy — *Jézusunk*, áldva légy — *Istenünk*!

... E *régi* dolgoknál hosszan is időztem!
No, nem baj, mert hiszen az állott előttem:
Ki munkám' olvasod elejétől — végig,
Ismered a *jelent*, lásd meg hát a *régit*!
Úgyis oly kevés az, amit erről hallasz,
Hallgasd hát beszédem' *őseinkre* vall az!
Amit én tenéked eddigelé írtam,
Tudósok könyvéből javadra tanultam;
Így talán megérted, mert csak ez a czélom,
Hogyha tán nem lőttem túl messze a czélon?
Türelmed jutalmát megadni ígérem:
Ezer év képeit szemlélheted vélem!

IV. RÉSZ.

Árpádházbeli királyok.

1. I. (vagy Szent) István.

(997—1038.)

István — a vallásos, hithű fejedelem,
Kit később *szentnek* mond a hontörténelem,
Mit atyja elkezdett, erélylyel folytatta,
Új korszak kezdődik hazánkban — alatta.
Míg Géza csak *túrte* a keresztyénséget:
István vet a régi pogányhitnek véget,
Szép szóval, példával törekedik rája,
Keresztyén legyen a magyarok hazája.
E végből sok papot hí be az országba,
A kik az új hitről szépen prédikálva,
A nemzet nagy részét meg is térítették
És az új vallásban megerősítették.
De kikre a szelíd felhívás nem hatott:
Azokra a törvény szigora szabatott;
Mert akik áttérni hajlandók nem voltak,
Mindenből kifosztva, *halállal* lakoltak.

Voltak, kik gyűlölvén az idegeneket,
Kik István kegyéből itt letelepedtek,

GYULA VEZÉR ELFOGATÁSA.

Féltették tőlük a haza *biztonságát*
S ki őket vezesse, csak a vezért várták.
Emellett Istvánnak nagy szigorúsága,
— Melylyel az ősi hit gyökerét elvágta,
Helyébe ültetvén a keresztyénséget, —
Sok magyar szívébe' ellenállást ébreszt.
Ezeknek élére *Koppány* vezér állott
S érezvén szívében elég bátorságot,
Veszprémnek városát ostrom alá fogta;
Hős vére a földet ott festé pirosra:
Elesett a csatán, serege szétverve,
István jut e harczon a győzelemre,
Koppánynak holttestét (kegyetlen e tette!)
Rettentő például föl is négyeltette.

Ez eset után meg az erdélyi vajda:*
Gyula — kél az ősi pogányhitért harczra
És hogy a győzelem övé legyen végül,
Bessenyők seregét hívja segítségül.
Hiába: leverte a lázadást István
S *Gyulát* két fiával legott elfogatván,
Rabságba vetteté és a bessenyőket
Moldvába kiűzvén — megalázta őket;
Míg *Erdélyt*, mely eddig ősi módon áldoz,
Szorosan kapcsolá szép Magyarországhoz.

Silveszter volt ekkor a római pápa,
Ki az ő hitének terjedését látva,

* Vajda = kormányzó.

I. (SZENT) ISTVÁN KIRÁLYI KORONÁZTATÁSA.

Istvánnak kértére *koronát* küld néki
S apostoli király czímmel tünteté ki.
Esztergom, a magyar fejedelmi székhely,
 Megtelik e hírre ünnepelő néppel,
 Mely szívvel-lélekkel örvendezve kiált,
 Éltetve az első, koronázott királyt.*
 Most István, hogy békén fejlődjék a haza,
Alkotmányt készítve — sok böles *törvényt* hoza
 S erőssé tévén a királyi hatalmat,
Rendekre osztá a magyar társadalmat:
 Első volt a *papság*, amelynek részére
 Jutalmúl a király sok birtokot mére,
 Hogy mely a keresztyén vallásra átlépett:
 Tanítsa, oktassa, művelje a népet.
 Utódi a törzs- és a nemzetség-főknek —
Második helyen, a papság után jöttek,
Királyi tanácsban ezek ültek széket,
 Alkotva ekképpen a *főnemességet*.
 Ezeket követték végül a *nemesek*,
 Kik zömét képezték a magyar nemzetnek.
 E három osztály közt volt a *föld* felosztva
 S birtoka fejében, ha a sors úgy hozta,
 Hogy védni kellett a véren szerzett hazát:
 A magyar királynak ez képezte hadát.

Voltak még ezeken kívül *várjobbágyok*,
 Kikre a várföldek jövedelme szállott,

* 1001-ik évben, augusztus 15-én.

Tőlük ezt a *várnép* haszonbérbe' birta,
 Fizetvén *kamatot s tizedet*, mint birta;
 Ezek is katonák voltak, hogyha kellett,
 Urok: a várispán vezérlete mellett.
 Királyi udvarban kik bőségbe' éltek,
 Környezék a királyt *udvari cselédek*,
 Részőkre a király — míg tisztjüket végzik, —
 A saját földjéből egy-egy részt ad nékik.
 Legalsó fokon a *rabszolga* nép állott,
 Mivelve a földet, viselve a jármot,
 Az igás jószággal vala ez egy sorba':
 Akié a birtok, azé a rabszolga;
 Joga nines, bár vérig kínozza az önkény,
 Rabszolga részére nem hozatott törvény.

Vendégnek, polgárnak neveztetett, aki
 Idegen országból hazánkba jött lakni,
 Az ilyet törvényes jog s oltalom védte
 S bőven volt királyi *kiváltságban* része.

István az országot *vármegyékre* osztá
 S ki azok ügyeit bölesen kormányozná,
 Hogy minden történjék tökéletes renddel:
 Mindenik megyébe egy *várispánt* rendel.

Az ország gondjait ki megosztja véle:
Nádort tesz a király a legfőbb tisztségre,
 Ez viszi az ország legfelsőbb ügyeit
 S néki e dolgában *udvarbíró* segít.
 S hogy a hon javából semmi ne tűnjön el,
 A kinestár kulcsára *tárnokmester* ügyel.

Ily bölcsen rendezvén István az országot,
A kormány-gondoktól megpihenni vágyott;
Egyetlen fia volt, a szép *Imre* herceg,
Kire a nagy király reménynyel tekintett:
Királyi utódját személyében hitte,
Hírneves papokkal bölcsen neveltette.
De az Úr mást rendel: a szép ifjú meghal,*
Itt hagyva ősz apját kínos fájdalommal,
Ki az ég csapását bár békén viselte:
Örökké szomorú lett nagy, nemes lelke.

Az Árpád-hercegek közül: *Vazul*, *Endre*,
Béla és *Levente* jöttek vón' most rendre;
De ezek — rettegven a király tettétől,
Ki *Vazult* megfosztá mind a két szemétől,
Mivel az ellene szegült a királynak, —
Országuk' elhagyva, lengyel földön járnak.
A király hugának fiutóda: *Péter*,
Gizella kedvence — testőri tisztséggel,
Kiben a szív bátor, és okos az elme:
Királyi utódul ő lett kiszemelve.

Emiatt a fényes királyi udvarban,
Ahol az *Árpádok* számos barátja van,
Titokba' zendülés, majd merénylet támad:
Halálát óhajtva a *beteg* királynak.
Ogyilkos lopózik a király termébe,
A békén alvónak hogy életét vegye;

* 1033-ban, 20 éves korában.

De látva a királyt, fegyverét elejti
S e zajjal az alvót álmából fölkelti,
Térde hull a gyilkos, kegyelemért esdve ...
S megbocsát nékie István nemes lelke!

... Megtörve fekszik a király a kórágyn
S várja, hogy szemére a sír álma szálljon:
A csöndes kimúlást lelkéből áhítva ...
Végre a jó Isten magához szólítja.*

Ki nekünk alkotott *keresztyén* országot,
Halhatlan emléke mindörökké áldott!
Porladó tetemit bár rég' elhantolták:
Él ő, ezt hirdeti *alkotmányos* ország!

2. Péter.

3. Aba Sámuel s újra Péter.

(1038—1041. 1041—1044. 1044—1046.)

Halála után a böles és nagy királynak —
A magyar hazára nehéz napok járnak:
Örökös harcok közt, önmagát emésztve,
Halványul — csak imént szerzett dicsősége;
Mert alig lépett a méltóságba Péter,
Mellőzve, hidegen bánt a magyar néppel:
Idegen urakkal veszi magát körül,
Ezeknek jólétén álnok szíve örül,
Gyűlöli a magyart s mindent, mi nemzeti,
Országát és népét veszélybe vezeti:

* Meghalt *Esztergomban*, 1038. augusztus 15-én; eltemet-
tetett *Székesfehérváron*.

Oktalan háborút kezd könnyelmű hittel —
A *német* császárral: III-ik Henrikkel.
És vajjon mi lett e hadjáratnak vége?
Országot és királyt megalázó béke.
Felzudúl e hírre a nemzet haragja
S a kevély és gonosz Pétert futni hagyva —
Megfosztja zsarnokát a királyi széktől,
S helyébe más' királyt választani készül.

Istvánnak sógora: *Sámuel* nyerte meg
Bizalmát — a tőle jót váró nemzetnek,
Mely őt, a félrokont, a királyi székbe
Remény és örömek között ülteté be.

Sámuel, hogy a nép tetszését kinyerje,
Fegyverrel támad most az idegenekre:
Péternek híveit elűzve, kiirtva,
Királyi trónusát homályba borítja.
Azután ravaszúl, farizeus szívvel,
Mikéntha szent volna, *kegyeskedőt* színlel;
S hisz néki a nemzet, mint jó barátjának,
Nevezvén királyát *Abának*: Atyának.
De lehullt a kegyes álarcz nem sokára:

Péter az elvesztett trón után sovárgva —
Henrikhez menekül s véle elhiteti,
Hogy itt az új vallást veszély fenyegeti;
Kéri, hogy segítse a királyi székbe
S ő ezen jóságért halála fejébe, —
Amire a császár oly régóta vágyott:

Részére hódítja az egész országot,
Fejet hajt mindenkor a német császárnak,
Ismervén Henriket *hűbéres urának*.

Henrik ez alkura készséggel nyújt kezét,
Szép Magyarországba hadsereget vezet,
S legyőzvén Sámuel, oly békét köt vele,
Hogy övé legyen a *Dunántúlnak* fele.
A magyar főurak Sámuel királynak
E gyáva tettéért — a vesztére járnak:
Titokban ellene összeesküvének;
De midőn ez ügyben *Csanádra* gyűlének,
A király megtudván a titkon szőtt tervet,
Hirtelen felkészült és közöttük termett;
Hogy lehullt róla a kegyességnek máza:
Ott *negyven főurat* gyilkoltat rakásra!

Meglakolt érette, mert Henrik jó újra,
Hogy a kiontott vért rajta megbosszúlja,
S *Ménfőnél* szétverve Sámuel seregét:
Német kard oltja ki dicstelen életét.

Most ismét *Péter* ül a királyi székbe,
A győztes Henriknek *szolga-eskü*t téve
És hogy a hálátlan le ne ríjjon róla:
Háláját évenként nagy *adóval* rója,
S hódolat jeléül — lealázó szégyen! —
Aranyból lándzsát küld nemzete nevében.

De Árpád országa nem tűri e tettet,
Elfogott királya büntetéstől reszket:

*Börtönbe vettette és megvakíttatva
Végezi életét a nemzet zsarnoka...*

*Szabadság! szent neved tüzelte a magyart,
Midőn a zsarnokság eltiporni akart!
Nemzeti lobogónk hány csatába' lengett,
Amidőn jogait így védte a nemzet!?
Te tüzelj szívünket az új ezredévben,
Hogy mindent veszítve, végveszély ne érjen!
És hogyha jogaink védelmére kelünk:
Országunk zászlója, te lobogj felettünk!*

4. I. Endre és 5. I. Béla.

(1046—1061. 1061—1063.)

Péternek áruló, rút politikája —
A magyar szívéből vaskézzel kivájja
Az ősi indulat szunnyadó érzetét:
Vad bosszú égeté a nemzet kebelét.
A német uralom szokatlan igája
Súlyosan nehezült nemzetünk nyakára,
S mivel az új hitért szenvednie kellett,
Ártatlan voltának ismerése mellett:
Fegyvert fog végtére *Vathának* szavára,
Iszonyú tettének alig van határa,
Pogányhit varázsa még sokat fogva tart
S viszályba keveri könnyelműn a magyart,
És annak tudván be minden bajt és vétket,
Öldösi, gyilkolja a *keresztyén* népet;

